

- ²⁰ Ієвіня О. В. Право на материнство та на батьківство як особисті немайнові права. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. Випуск № 2 (38). – 2011. – Хмельницький, 2011. – 483 с. – С. 98 с.
- ²¹ Бєседкіна Н. І. Конституційно-правовая защита прав неродившегося ребенка в Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 ; Академия труда и социальных отношений. – М., 2005. – С. 6–7.
- ²² Бєседкіна Н. І. Права неродившегося ребенка // Государство и право. – 2006. – № 4. – С. 55.
- ²³ Вінгловська О. І. Право дитини на життя як одне з фундаментальних прав людини // Мистецтво лікування. – 2009. – № 1 (57). – С. 48.
- ²⁴ Перевозчикова Е. В. Конституционное право человека на жизнь и репродуктивные права человека : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – Казань : Казанский гос. ун-т им. Ульянова-Ленина. – 2006. – С. 16.
- ²⁵ Право на жизнь (аборт, эвтаназия, смертная казнь) // Правовой статус особи: стан, проблеми, перспективи : зб. наук. статей / за ред. М. Головка, Н. Морзе, П. Біленчука. – Ч. 2. – К. : АПСВ, 1998. – С. 57–61.
- ²⁶ Ромовська З. В. Українське сімейне право : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с. – С. 153.
- ²⁷ Ієвіня О. В. Вказана праця. – С. 99.
- ²⁸ Там само.
- ²⁹ Колісник С. М. Загальна характеристика особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичних осіб // Від громадянського суспільства – до правової держави : Тези VII Міжнародної наукової Internet-конференції студентів та молодих вчених. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 25.
- ³⁰ Ієвіня О. В. Вказана праця. – С. 100.

Резюме

Кожєвникова В. О. Здійснення та обмеження права особи на материнство, батьківство: компаративістичний аспект.

Стаття присвячена аналізу чинного сімейного законодавства та доктринальних підходів до проблем здійснення та обмеження права на материнство та батьківство з урахуванням світового досвіду правового регулювання обумовлених прав. Виявлено окремі законодавчі обмеження здійснення суб'єктивного права на материнство, батьківство.

Ключові слова: подружжя, сімейні відносини, право на батьківство, право на материнство, дитина, здійснення суб'єктивного права, обмеження особистого права, моральні засади суспільства, інтереси сім'ї.

Резюме

Кожєвникова В. А. Осуществление и ограничение права лица на материнство, отцовство: компаративистский аспект.

Статья посвящена анализу действующего законодательства и доктринальных подходов к проблемам осуществления и ограничения права на материнство, отцовство с учетом мирового опыта правового регулирования обозначенных прав. Установлено отдельные законодательные ограничения осуществления субъективного права на материнство, отцовство.

Ключевые слова: супруги, семейные отношения, право на отцовство, право на материнство, ребенок, осуществление субъективного права, ограничение личного права, моральные принципы общества, интересы семьи.

Summary

Kozhevnikova V. Realization and limitation of right for personality is on maternity, paternity: komparativistichnyi aspect.

The article is devoted the analysis of current domestic legislation and doctrine going near the problems of realization and limitation of right on maternity and paternity taking into account world experience of the legal adjusting of the conditioned rights. It is discovered, separate legislative limits, realizations of equitable right, on maternity, paternity.

Key words: married couples, domestic relations, right, on paternity, right on maternity, child, realization of equitable right, limitation of the personal right, moral principles of society, interests of monogynopaedium.

УДК 34.096

О. Б. НИМКО

Ольга Борисівна Німко, кандидат юридичних наук, доцент Житомирського національного агро-екологічного університету

ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН

Розробка нових лікарських засобів із використанням стовбурових клітин стала альтернативою для лікування різних захворювань, як-от хвороба Альцгеймера, діабет та інфаркт міокарда. Процес виробництва стовбурових клітин як новітніх лікарських препаратів для клітинної терапії регулюється чинним законодавством. Крім того, їх легітимність визначається регулюючими органами, що належать державі-члену Європейського Союзу, в якому вони реєструються. З розвитком терапії, яка використовує клітини в якості лікар-

ських засобів, існує необхідність розробити відповідну законодавчу та нормативну базу, яка здатна забезпечити їх безпеку і ефективність¹.

Також важливим є створення дієвого механізму патентування винаходів у цій сфері.

Захист інтелектуальної власності в галузі біотехнології наразі перебуває на етапі становлення. Для залучення інвестицій у сфері біотехнологій необхідно створити дієву та сильну патентну систему. Патенти та інші форми захисту інтелектуальної власності відіграють важливу роль в стимулюванні інновацій в біотехнології.

Важливим є питання про патентоспроможність біотехнологій, у тому числі мікроорганізмів і генів, стовбурових клітин тощо.

Патенти та інші форми захисту інтелектуальної власності відіграють істотну роль в стимулюванні інновацій в біотехнологічній сфері. Дебати тривають з питань щодо кращого збалансування стимулу в сфері інтелектуальної власності для заохочення інноваційної діяльності, з одного боку, і загальне використання та цінову конкуренцію – з іншого².

Проблема шахрайства та правопорушень під час медичних досліджень стовбурових клітин недостатньо досліджена українськими вченими.

Українські дослідники В. Ушкалов, О. Мачуський, В. Ковтун в своїх працях досліджували нормативно-правове регулювання діяльності депозитарію державного науково-контрольного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів.

Дослідженням вказаної тематики займається ряд іноземних вчених.

Серед учених, які вивчають вплив європейської унітарної патентної системи у сфері біотехнології, правове регулювання біобанків, слід виокремити таких: І. Белда (I. Belda), Г. Пенас (G. Penas), Д. Маркуїна (D. Marquina), А. Сантос (A. Santos).

Дж. Сандор (J. Sándor) займається комплексним дослідженням у галузі біополітики, біоетики, патентування стовбурових клітин.

Американські вчені Х. Грабовські (H. Grabowski), Дж. ДіМасі (J. DiMasi), Г. Лонг (G. Long), М. Екклестон-Тернер (M. Eccleston-Turner), С. Крегер (S. Crager), А. Кохен (A. Cohen), А. Треск (A. Trask) присвятили свої праці у сфері патентного захисту біотехнологій.

П. Мартін (P. Martín) опрацював регуляторні аспекти клінічних досліджень у сфері клітинної терапії в Європі.

Н. Беді (N. Bedi), К. Брін (K. Breen), М. Ван дер Хейден (M. Van der Heyden), Т. Ван де Деркс Вен (T. Van de Derks Ven) здійснюють аналіз проступків у сфері медичних досліджень.

А. Гупта (A. Gupta) вивчає відмінності між шахрайством та неправомірними діями, можливі причини виникнення їх і досліджує варіанти, які можуть сприяти їх запобіганню.

Отже, окреслена вище проблема є недостатньо дослідженою, а тому важливою та актуальною.

Процес медичних досліджень – це баланс між ризиками, які притаманні новим науковим відкриттям, і ризикам безпеки учасників дослідження.

Відносини довіри між дослідником і учасником клінічних випробувань полегшує об'єктивне прийняття рішень в інтересах обох сторін. Під час кожного клінічного дослідження винахідники мають враховувати етичні, нормативно-правові та фінансові аспекти. Відповідальність за дотримання цих настанов забезпечує систематичність і гарантії для учасників цих відносин.

Етичні питання під час клітинної терапії включають моральні аспекти доцільності використання ембріона та відсутності терапевтичного оману щодо винайденого ефективно-дієвого чудодійного засобу.

Основне етичне питання полягає в доцільності використання стовбурових клітин як клітинної терапії. Це викликає жваву дискусію, оскільки деякі вчені стверджують, що не прийнятно використовувати ембріональний матеріал як джерело дослідження для майбутніх лікувань, а інші дослідники зважено контраргументують, що саме бездіяльність є не етичною, тому що це призводить до страждань і смерті внаслідок відсутності цього дослідження.

Нормативно-правові аспекти передбачають наявність політичної волі суб'єктів владних повноважень щодо врегулювання відносин з клітинної терапії та правове врегулювання вказаних відносин³.

Правопорушення у сфері медичних досліджень стали глобальною проблемою. За винятком таких країн, як США, Китай і Німеччина, точних даних про проступки немає.

Дослідницькі правопорушення стосуються фабрикації, фальсифікації даних та плагіату. Близько у 2 % вчених було встановлено фабрикацію даних, 33 % дослідників були залучені до безвідповідальної дослідницької діяльності. США, Німеччина та Китай намагалися розробити програми, які можуть контролювати правопорушення у сфері медичних досліджень. Існує також необхідність у розробці системи регулювання на національному та інституційному рівні, яка могла б регламентувати науково-дослідницьку діяльність з метою гарантії високих етичних та наукових стандартів.

Н. Беді Н. (N. Bedi) зауважує, що дослідницький проступок визначається як «навмисна або ненавмисна поведінка дослідника, яка не відповідає науковим й етичним стандартам». Проступки у сфері медичних досліджень стосуються виготовлення, фальсифікації, підробки результатів і процедур, плагіату, тобто крадіжки роботи інших, безвідповідальною дослідницькою практикою або практиками сумнівного характеру⁴.

К. Брін К. (K. Breen) пропонує для запобігання неправомірних дій застосовувати наступні заходи, а саме: впровадження відповідних навчальних дисциплін на факультетах медицини, біомедичних наук, фарма-

кології; розширення повноважень комітетів з питань етики; реальне фінансування досліджень і впровадження «наукового фонду» без будь-якого зв'язку з фармацевтичною промисловістю⁵.

Ретельний аналіз історії біомедичних досліджень на людині дозволяє дійти висновку про неодноразові грубі порушення етичних норм, що і спонукало до розробки та впровадження нормативно-правових актів як на міжнародному рівні, так і в окремих державах з метою попередження зловживань у цій сфері.

Приклади різних видів проступків під час медичних досліджень продовжують виявляти. Справжня статистика невідома, тому що трапляються випадки приховування статистики виявлення. Це викликано збільшенням тиску на дослідників публікувати дослідження в комерційних цілях. Наукові установи, як правило, повільно і неадекватно реагують на заяви про неправомірні дослідження.

Наукове шахрайство знову з'являється з вражаючою послідовністю від палеонтології до нанотехнологій. Деякі дослідження показали, що більше 40 % опитаних були інформовані про проступки, але не повідомляли про це. Дж. Шіихан (J. Sheehan) повідомив, що в 2005 р. 17 % опитаних авторів клінічних випробувань ліків повідомили, що вони особисто знали про фабрикацію в дослідженнях, що відбувається протягом останніх 10 років⁶. Шахрайство або проступок може призвести до втрати вченим свого авторитету. Крім того, це може призвести до неефективного або шкідливого лікування пацієнта⁷.

Вчені Дж. Джессен (J. Jessen), Е. Робінсон (E. Robinson), С. Биджай (S. Bigaj), С. Попілек (S. Popielek), Н. Голдфарб (N. Goldfarb) вважають, що «шахрайство» (fraud) і «проступок» (misconduct) є термінами, які часто використовуються як синоніми; тим не менш, є важливі відмінності між ними. Наукові неправомірні дії/шахрайство є порушенням стандартних кодексів наукової поведінки й етики в наукових дослідженнях. Визначення шахрайства, як це визначає суд, «пізнає порушення стандарту сумлінності і чесності, як розуміється в суспільстві, за участю обману або зловживання довірою, за гроші». Шахрайство є навмисним обманом, вчиненим для особистої вигоди або з метою завдати шкоду іншій особі, наприклад, навмисна фальсифікація результатів досліджень, надання неправдивих відомостей звітності про результати. Неправомірною поведінкою також є недотримання встановлених протоколів, що призводить до невиправданого ризику або завдання шкоди людині⁸.

Так, доктор Даммай (Dammai) був оштрафований у 500 доларів за «неправильне маркування» на флаконах. Необхідно було зазначити чітко «тільки для дослідження» і «не для використання людиною». Вказане правильне маркування може запобігти неправильному використанню стовбурових клітин⁹.

Наприкінці 2005 року, наукове співтовариство вражене одним з найбільших випадків неправомірних дій в історії науки. Дві революційні статті про стовбурові клітинні технології корейської лабораторії під керівництвом вченого Хван Ву Сук (Hwang Woo-Suk) опубліковані в журналі Science. Але згодом виявилось, що вони майже повністю сфальсифіковані і тому були анульовані¹⁰.

Хван Ву Сук (Hwang Woo-Suk) – південнокорейський ветеринар та винахідник, в минулому професор Сеульського національного університету, який досяг міжнародної популярності завдяки роботі з ембріональними стовбуровими клітинами. Він втратив свою репутацію і його наукова діяльність була припинена, коли з'ясувалося, що багато з даних його досліджень були сфабриковані. Він втратив свою посаду в університеті і дві його важливі статті про дослідження ембріональних стовбурових клітин були вилучені з журналу «Science».

Геральд П. Шаттен (Gerald P. Schatten), професор Університету Піттсбурга, визнаний невинним у дослідницькому проступку під час досліджень у співпраці з Хван Ву Сук (Hwang Woo-Suk). Але його нездатність ретельно стежити за проведенням дослідження з його ім'ям, була визначена як «неправомірна поведінка під час досліджень»¹¹.

Одним з найважливіших засобів реалізації державної політики в цій сфері є створення дієвої та ефективної нормативно-правової бази, спроможної забезпечити функціонування біологічного правопорядку¹².

Правові основи проведення досліджень стовбурових клітин складають:

– Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» від 16.07.1999 р. за № 1007-XIV;

– Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 р.;

– Положення «Про затвердження Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типового положення про комісії з питань етики» затверджене МОЗ України 23.09.2009 р. за № 690, яке зареєстроване Міністерством України 29.10.2009 за № 010/17026;

– Порядок проведення клінічних випробувань тканинних і клітинних трансплантатів та експертизи матеріалів клінічних випробувань, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я 10.10.2007 р. за № 630, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25.10.2007 р. за №1206/14473;

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо організації діяльності закладів охорони здоров'я та наукових установ, пов'язаної з трансплантацією органів, тканин і клітин» від 05.09.2007 р. за № 1100.

Порядком проведення клінічних випробувань тканинних і клітинних трансплантатів та експертизи матеріалів клінічних випробувань, затвердженим Наказом Міністерства охорони здоров'я 10 жовтня 2007 р. за № 630, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.10.2007 р. за № 1206/14473, визначено особливості досліджень з використанням стовбурових клітин людини.

Інтеграція України в європейський економічний простір розглядається як стратегічний орієнтир і системоутворювальний чинник державно-правового розвитку. Угода приділяє особливу увагу таким цінностям

і принципам: демократія та верховенство права, повага до прав людини та засадничих свобод, належне урядування, ринкова економіка та збалансований розвиток¹³.

Загальним принципом використання стовбурових клітин людини є значущість досліджень стосовно отримання переваг для здоров'я людини. Реалізація даного принципу повинна бути заснована на:

- повазі до людської гідності, прав і свобод;
- індивідуальному підході при підписанні інформованої згоди, конфіденційності в поєднанні з повагою до особистих культурних і соціальних аспектів життя людини;
- коректності при оцінці тяжкості можливих ускладнень і переваг лікування;
- благодійності на користь поліпшення здоров'я окремих людей і суспільства в цілому;
- безпечності через мінімізацію ризиків і максимізацію переваг при суворому виконанні зазначених вище нормативних вимог.

Використання стовбурових клітин ембріофетального походження, а також позафетальних матеріалів у клінічних випробуваннях дозволяється після схвалення комісії з питань біомедичної етики та отримання дозволу Центру на виготовлення клітинних/тканинних трансплантатів за умов виконання таких вимог:

а) не допускається переривання вагітності та донорство анатомічного матеріалу ембріофетального походження і позафетального матеріалу в обмін на грошову компенсацію;

б) згода на донорство анатомічного матеріалу ембріофетального походження і позафетального матеріалу з метою клінічного використання отримана після того, як жінкою прийнято остаточне рішення про переривання вагітності;

в) не можуть бути однією і тією самою особою лікар, який відповідає за переривання вагітності і спостереження за жінкою, яка планує її перервати, та дослідник/лікар, який надалі використовуватиме анатомічний матеріал ембріофетального походження або позафетальний матеріал;

г) жінки, що надали інформовану згоду про використання анатомічного матеріалу ембріофетального походження і позафетального матеріалу, не можуть вибирати спосіб використання анатомічного матеріалу ембріофетального походження і позафетального матеріалу або конкретну особу, якій буде проводитись трансплантація;

г) інформація стосовно особи жінки, яка надає дозвіл на використання анатомічного матеріалу ембріофетального походження і позафетального матеріалу, та особи реципієнта є конфіденційною і не розголошується.

Викладене вище дозволяє дійти висновку, що правопорушення не слід плутати з систематичними помилками, що належать до чесних помилок або чесних розбіжностей в конструкціях, виконаннях, інтерпретації або судженні при оцінці методів дослідження, або результатів, або неправомірних дій, та процесів, не пов'язаних із процесом дослідження

¹ *Martin P. G. et al. Regulatory considerations in production of a cell therapy medicinal product in Europe to clinical research // Clinical and experimental medicine. – 2014. – Т. 14. – № 1. – С. 25–33.*

² *Німко О. Б. Захист прав інтелектуальної власності у сфері біотехнологій / О. Б. Німко // Безпека людини в умовах глобалізації: сучасні правові парадигми: [Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2017 р.] Том 2. – Тернопіль: Вектор, 2017. – С. 299–301.*

³ *Yim R. Administrative and research policies required to bring cellular therapies from the research laboratory to the patient's bedside // Transfusion. – 2005. – Т. 45. – № 4.*

⁴ *Bedi N. et al. Medical research misconduct need regulatory reforms // Indian Journal of Community Medicine. – 2014. – Т. 39. – № 4. – С. 194.*

⁵ *Breen K. J. Misconduct in medical research: whose responsibility? // Internal medicine journal. – 2003. – Т. 33. – № 4. – С. 186–191.*

⁶ *Sheehan J G. Fraud, conflict of interest, and other enforcement issues in clinical research. Cleve Clin J Med. 2007;74:S63–7.*

⁷ *Gupta A. et al. Fraud and misconduct in clinical research: A concern // Perspectives in clinical research. – 2013. – Т. 4. – № 2. – С. 144.*

⁸ *Jessen J., Robinson E., Bigaj S., Popiolek S., Goldfarb N. M. Unreported clinical research fraud and misconduct. J Clin Res Best Pract. 2007;3:1–5.*

⁹ *Stem Cells Case // Dammai Morgan Scientific Consultants: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dammaimorganllc.com/archive-stem-cells-case.html> (Дата звернення: 10.10.2016).*

¹⁰ *Van der Heyden M. A. G., Van der Derks Ven T., Opthof T. Fraud and misconduct in science: the stem cell seduction // Netherlands Heart Journal. – 2009. – Т. 17. – № 1. – С. 25–29.*

¹¹ *Holden C. Schatten: Pitt Panel Finds 'Misbehavior' but Not Misconduct // Science. – 2006. – Т. 311. – № 5763. – С. 928–928.*

¹² *Німко О. Б. Адміністративна відповідальність у сфері охорони навколишнього природного середовища / О. Б. Німко // Наукові читання – 2013: наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир: ЖНАЕУ, 2013. – Т. 1. – С. 185–187.*

¹³ *Ковальчук, О. Д. Особливості інституційного механізму співробітництва України та ЄС (О. Д. Ковальчук, Кооперативні читання: 2015 р. всеукраїн. наук.-практ. конф., 3 квітня 2015 р., Житомир): Вид-во «ЖНАЕУ», 2015. – С. 147–151.*

Резюме

Німко О. Б. Правопорушення під час медичних досліджень стовбурових клітин.

У статті проаналізовано правопорушення під час медичних досліджень стовбурових клітин, причини їх виникнення, заходи їх попередження. Акцентовано увагу на важливість захисту інтелектуальної власності в галузі біотехнології. Досліджено проблему шахрайства та правопорушень під час медичних досліджень стовбурових клітин. Вивчено правові основи прове-

дення досліджень стовбурових клітин в Україні, визначено особливості досліджень з використанням стовбурових клітин людини в Україні, наведено загальні принципи використання стовбурових клітин людини в Україні та вимоги до використання стовбурових клітин в Україні.

Ключові слова: правопорушення під час медичних досліджень стовбурових клітин; медичні дослідження; біоетика; інтелектуальна власність у галузі біотехнології; інтелектуальна власність у галузі дослідження стовбурових клітин; шахрайство та правопорушення під час медичних досліджень стовбурових клітин; дослідницькі правопорушення; правові основи проведення досліджень стовбурових клітин.

Резюме

Нимко О. Б. Правонарушения во время медицинских исследований стволовых клеток.

В статье проанализированы правонарушения во время медицинских исследований стволовых клеток, причины их возникновения, меры их предупреждения. Акцентируется внимание на важности защиты интеллектуальной собственности в области биотехнологии. Исследована проблема мошенничества и правонарушений во время медицинских исследований стволовых клеток. Изучены правовые основы проведения исследований стволовых клеток в Украине, определены особенности исследований с использованием стволовых клеток человека в Украине, приведены общие принципы использования стволовых клеток человека в Украине и требования к использованию стволовых клеток в Украине.

Ключевые слова: Правонарушения во время медицинских исследований стволовых клеток; медицинские исследования; биоэтика; интеллектуальной собственности в области биотехнологии; интеллектуальная собственность в области исследования стволовых клеток; мошенничество и правонарушения во время медицинских исследований стволовых клеток; исследовательские правонарушения; правовые основы проведения исследований стволовых клеток.

Summary

Nimko O. Violations of Law during Stem Cell Medical Research.

The article analyses violations of law during stem cell medical researches, causes of their occurrence and preventive measures. It concentrates on the importance of intellectual property protection in the sphere of biotechnology. It deals with the problem of fraud and violations of law during stem cell medical researches. The article considers legal principles of conducting stem cell medical research in Ukraine; it describes peculiar features of researches using human stem cells in Ukraine. The article provides general principles for using human stem cells in Ukraine and requirements for using stem cells in Ukraine.

Key words: Violations of law during stem cell medical research; medical research; bioethics; intellectual property protection in the sphere of biotechnology; intellectual property in the sphere of stem cell research; fraud and violations of law during stem cell medical research; violations of law connected with research activities; legal principles of conducting stem cell medical research.

УДК 342.92: 342.7

Т. І. КОТОРМУС

Тарас Ігорович Котормус, аспірант Навчально-наукового Інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В РАЙОНАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

На сучасний стан захищеності права власності громадян України впливають загрози, які пов'язані з бойовими діями в зоні проведення антитерористичної операції. Створення якісно нових адміністративно-правових гарантій захисту права власності громадян України повинно відбуватися з урахуванням соціально-економічних та політичних чинників, специфіки потреб громадян, необхідності правового регулювання адміністративно-правових відносин в районах проведення антитерористичної операції. Складна соціально-економічна та політична ситуація в Україні, проблеми правового забезпечення правоохоронної діяльності в районах проведення антитерористичної операції впливають на потребу визначення ціннісних орієнтирів майбутніх правових реформ.

Стан наукової розробки проблеми зумовлений новизною та нетиповістю сучасних проблем гарантування захисту права власності громадян України в районах проведення антитерористичної операції. Тривалий час в Україні були відсутніми військові конфлікти, тому питання гарантування будь-яких прав громадян в таких виняткових соціально-політичних ситуаціях фактично не досліджувалося. Попри це у вітчизняній та іноземній юридичній науці є багато праць, які можуть служити важливим науково-теоретичним підґрунтям для дослідження проблем гарантування захисту права власності громадян України в районах проведення антитерористичної операції. Цим питанням присвятили свої наукові дослідження В. Б. Авер'янов, М. А. Бояринцева, В. С. Віхрова, В. А. Головка, А. В. Зарицкий, І. О. Ієрусалімов, І. О. Ієрусалімова, М. Т. Какимжанов, І. А. Кре-